

Kap 112 : Silvia Sommerlath (VI) – Familj, välgörenhet & religion.

Familjen var mycket viktig för Silvia. Hon gjorde sig mycket besvär för den. Det sagt kände hon sig ganska främmande för sin far och sina två äldsta bröder. Hon stod sin mor, sin yngste bror Jörg och sin moster i Brasilien Lygia de Toledo Ferreira närmast. De var också de hon träffade mest. Modern brukade besöka Solliden varje sommar. I början kom även fadern men de sista åren avstod han. Förmodligen fann han det frustrerande att hamna i skuggan av sin dotter.

Silvias far dog helt hastigt 1990 förmodligen av sina hjärtbesvär. Silvias mor dog 1997. Även modern led av hjärtbesvär och de sista åren även av depressioner, andnöd och en tilltagande demens orsakad av små blodproppar. Under 1980-talet bodde hon långa perioder på Drottningholm och såg till barnbarnen när Carl Gustaf och Silvia var ute och reste. Modern kom väl överens med barnbarnen, särskilt med kronprinsessan Victoria som efteråt sörjde henne djupt. Efter makens död ambulerade hon mellan sina söner och Silvia. Från början av 1990-talet vårdades hon av en sjuksyster i hemmet i Heidelberg. Hon ordinerades mediciner, till slut så många olika att hon inte kom upp förrän halva dagen gått. Vid det laget var Silvia ordentligt insatt i sjukdomen och fick ansvarig läkare att minska dosen. (En alternativ version är att hon anlätade en bekant – äldreläkaren Barbro Beck-Friis – och att ordinarie läkaren då avsåde sig ansvaret.) Jörg fotograferade av våningen och Silvia lät möblera ett rum på Drottningholms slott som en kopia där modern fick bo de sista ett och ett halvt åren. Hon serverades t o m mat på sitt gamla porslin. Dagtid togs hon om hand på det nybildade Silviahemmet i närheten, en 300 m² helrenoverad f d privatvilla. Liksom alla andra som upplevt en förälder brytas ned mentalt upplevde Silvia det som fruktansvärt men fyllde sin plikt som dotter. En god dotter är ständigt vid sin mors sida och gråter inte så det syns.

Silvias bror Jörg Sommerlath (1942-2006) var ingenjör och sedan 1980 anställd som chef på brasilianska ambassadens handelsavdelning i Berlin. Han satt i styrelsen för World Childhood Foundation och brukade ofta följa med Silvia när hon besökte Brasilien i det ärendet. Han fungerade också som Silvias tyska ”språkrör”. Jörg opererades i början av 2005 för strupcancer, förmodligen orsakad av hans rökning, men hämtade sig aldrig. Silvia brukade den sista tiden resa ned till Aachen under helgerna, där Jörg var inlagd på ett sjukhem nära där brodern Ralph bodde, för att hålla honom sällskap. Jörg var stoisk in i det sista: ”I min familj klagas man inte”; och det försökte också Silvia vara.

Silvias bror Walther jr och fru genomgick i mitten av 1980-talet en ansträngande skilsmässa och kunde inte ta hand om sin son Patrick (1971-). Silvia erbjöd sig att låta honom bo på Drottningholm. Patrick anlände någon gång 1986 eller 1987 och kom att stanna. I Sverige har han råkat i svårigheter på sitt umgänge och sitt hetsiga humör. F n driver han en exklusiv medlemsklubb Nobile.

*

Det fanns redan från början misstankar om att Walther Sommerlath hade ett nazistiskt förflutet. Detta tycks dock enbart ha varit grundat på att han vistades i Tyskland under kriget. Walther förnekade 1976 på en direkt fråga av journalisten Ulf Nilson att han skulle varit nazist och Nilson hade vid den tidpunkten inga möjligheter att följa upp saken. Sten Hedman Damernas Värld skrev samtidigt följande artikel baserat på Gud vet vad: ”Det blev Brasilien. Men det blev ingen flykt undan den allierade rättvisan. Sommerlaths var visserligen medlemmar i det nationalsocialistiska partiet, men det var mer en tvångsanslutning. Det fanns

aldrig något brottsligt hinder för Walther Sommerlath att lämna fosterlandet.”¹ Inget genomslag dock och senare har han förklarat det vara spekulationer.

Den 19 juni 1984 råkade faktiskt Silvia träffa en avlägsen släkting till Efim Wechsler på en mottagning. Långt senare mindes Silvia mötet men inte detaljerna. ”Jag kom ihåg att jag under en mottagning på Stockholms slott någon gång på 1980-talet hade hälsat på en dam som berättade för mig att hennes farbror hade träffat min far i Brasilien och att de hade bytt verksamhet med varandra.”² Damen var nu död men dottern påstod modern och Silvia haft en trevlig pratstund. De två hade knappast talat politik eller religion men det borde ha framgått att modern tillhörde den israeliska delegationen. Kanske det. Johan Åsard på TV4:s Kalla fakta gjorde senare stort nummer av mötet att Silvia känt till bytesaffären redan 1984.

Millennieskiftet var de tyska arkiven i ordning. Faktiskt hade de varit sökbara ända sedan 1948. Bo Schön kontrollerade tydligen Walther i samband med att han upprättade namnlistor på de svenskar som stred för Tyskland. Först ut med att publicera uppgifterna var historikern Mats Deland 2002 i tidningen Arbetaren.³ Publiceringen väckte en mindre debatt om Carl Gustaf hade kunnat gifta sig med Silvia om saken varit känd. Svenska Säpo kanske borde ha varit mera aktiv? Det fanns en motsvarande affär i Holländska kungahuset som faktiskt resulterade i en utredning. Svenska hovet slingrade sig undan med att Walther Sommerlath ”inte tillhörde kungahuset”. Arbetarens chefredaktör Anna-Klara Bratt kontaktade SVT för en eventuell uppföljning av artikeln men SVTs ansvarige utgivare Eva Landahl avstod med hänvisning till att SVT inte hade resurser att kontrollera om uppgifterna var korrekta. Deland publicerade året efter en utförlig redogörelse för mediasveriges alla krumbukter för att slippa ha att göra med uppgifterna.⁴ Inte heller tyskarna var angelägna om att publicera uppgifterna.⁵ När detta ventilerades i ett debattprogram om ”Fjäsket för kungahuset” 2008 bad Robert Olsson, programansvarig på SVT, om ursäkt för SVTs eget beslut.⁶

Faderns medlemskap förefaller ha varit en total nyhet för Silvia. Hon förklarade senare att han måste ha agerat under tvång vilket ingen verkar ha trott på. Det är dock oklart vad som egentligen förväntades av henne. Sannolikheten att Silvia självmant skulle anklaga sin far för någonting låg mellan noll och det obefintliga. Återstod då att anklaga henne själv för något. Av insändarsidorna att döma tyckte dock svenskarna att Silvia inte kunde lastas för vad som ägt rum innan hon var född. Inget kom ut av det. 2010 sände TV4 en dokumentärfilm där Deland följde upp sin tidigare undersökning och fann att den förre ägaren till Walthers fabrik var en jude.⁷ En av TV4:s delägare Hans-Jacob ”Nisse” Bonnier – gammal skolkamrat till Carl Gustaf – försökt stoppa programmet genom ett samtal med TV4:s VD Jan Scherman. ”Nisse” skulle på middag hos Carl Gustaf & Silvia helgen därpå och det kunde bli pinsamt. Scherman ringde upp huvudägaren Carl-Johan Bonnier som tog avstånd från sin släktings agerande och gav grönt ljus för sändningen.⁸ Silvia skickade Scherman ett jultrev:

Kungl. Slottet den 13 december 2010

Direktör Scherman,

¹ Sten Hedman. Det började med ett möte på flygplatsen... Damernas Värld, 1976:10.

² Åsard, 2013: s. 265.

³ Mats Deland. Historien om en tysk i Brasilien. Arbetaren, 2002:29.

⁴ Mats Deland & Anna Klara Bratt. Pressens olidliga hovsamhet. I: Hultén red. 2003: ss. 130-141.

⁵ Tove Wennergren. Tyska tidningar tiger om Silvias far. Svenska Dagbladet, 2002-07-20.

⁶ Stina Dabrowski. Fjäsket för kungahuset. SVT1, 2008-01-17, kl 22:00-23:00.

⁷ Mats Deland & Fredrik Quistbergh. Kalla fakta. TV4, 2010-11-28 kl 19:20 & 2010-12-05 kl 19:20.

⁸ Martin Ekelund. Bonnier ville stoppa TV4. Aftonbladet, 2012-07-28.

Idag är det "Lucia" – ljusets helgon – må hennes ljus vara starkare än alla mörka, onda krafter. Det är inte lätt att "svälja" att bli likställd med Adolf Eichmann i TV4s Kalla Fakta den 5 december 2010.

Jag vill gärna att Direktör Scherman tar del av det brev som Johan Åsard, Kalla Fakta TV4, skrev till min bror Ralf den 1 december 2010...on top of it! [Ralph Sommerlath fick sig tillsänt en dvd, en tysk manusöversättning och ett tackbrev. Han blev mycket upprörd av dvdn när han insåg vad han medverkat i och hävdade att reportaget var en del av en organiserad kampanj mot det svenska kungahuset där även Thomas Sjöbergs bok ingick.⁹]

Vänliga hälsningar,
Silvia¹⁰

Scherman skrev en upprörd svarsartikel där han upprepade vad Thomas Sjöberg och Mats Deland kommit fram till och drämde som avslutning till med:

Så krackelerar fasaden. Först alla rykten om kungen som festprisse, överförtjust i unga damer, konkret omskrivet i Thomas Sjöbergs Den motvillige monarken. Och sedan en helt ny bild av drottningens pappa.

Vad händer då med den tjusiga moderniteten? Jo, då lättar kungahuset från jordytan likt Jesus och blir oåtkomligt högt uppe i stratosfären. Då tycker plötsligt alla odemokratiska maktmänniskor att vi enligt det konungsliga påbudet verkligen ska "vända blad". De pekar ut vilka historier som ska berättas och vilka analyser som ska gälla. Kompiskotterierna formerar ett militant skyddsvärn som bombastiskt ropar: Vi har inte arvssynd! Det som sägs i media är inte sant och att festa är inte fel! Eller: Det här var väl inget nytt! Och just därför finns inga skäl att tala om det.

Någon borde ha föreslagit Silvia ett uttalande om att vi inte har arvssynd, men att man heller inte behöver vara stolt över eller försvara allt ens pappa företagit sig. Men den här frågan får inte reduceras till att kungafamiljen är omgiven av inkompetenta rådgivare.

...

Varför älta om detta bara för att Silvia privat skickat mig ett insinuant och indignerat julkort? Jo, just därför att fasaden rämnar. Kungamakten har visat sitt rätta jag, det vill säga att man långt i från är en institution i tiden.

Likt dagisbarn vill majestäterna äta hela kakan och samtidigt ha den kvar. De vill vara öppna och folkliga eller oåtkomliga och konungsliga när det passar dem. Stora delar av vårt etablissemanget hyllar dessa dagisbarn ömt.¹¹

Ytterligare ett debattinlägg kom från Åsa Linderborg, kommunist och kulturchef på Aftonbladet:

Är det här viktigt?

⁹ Rebecka Martikainen. Silvias bror upprörd över tv4-brev. Expressen, 2011-01-23.

¹⁰ Anders Pihlblad. Silvias brev. Politikerbloggen.se, 2011-01-20.

¹¹ Jan Scherman. "Elitistiska dagisbarn". Aftonbladet, 2010-12-31.

Vi har i 65 års tid sagt att vi aldrig får glömma nazismens brott. Sverige har till och med en statlig myndighet, Forum för levande historia, med uppdrag att levandehålla nazismens historia. Är nazisterna och deras kollaboratörer tillräckligt bemärkta, lämnas de dock i fred. Har du en hög social ställning och är en del av den ideologiska överbyggnaden, går du lättare fri. Här följer Sverige det tyska mönstret.

Och det är just kungahusets ideologiska funktion som är frågans stötesten. Carl XVI Gustaf och Silvia – som vägrar prata om sina föräldrar politiska förehavanden alternativt förnekar eller medvetet ljuger om dem – talar sig varma mot antisemitism och rasism. ... Jan Schermans nyårslöfte här på Aftonbladets kultursida är naturligtvis också vårt: Vi lovar att skriva om makten vad dess utövare än heter. Det är ingen modig utfästelse, men det tål att formuleras i tider när fjäsket eller flatheten för makthavarna är större än på decennier. ... Det räcker uppenbarligen inte med att några journalister – äras bör förutom Per Svensson även tidningen Arbetaren, Maria-Pia Boëthius, Mats Deland, Annette Kullenberg, Bosse Schön, Thomas Sjöberg och Staffan Thorsell – vågar ta i den brännande tisteln. Regeringen måste tillsätta en sanningskommission, inte så mycket för att ta fram fakta – vi vet redan tillräckligt – utan för att vi på allvar ska ställa oss frågan: Vilka är de här människorna? Vad har de för bakgrund, de som gör anspråk på att här och världen över vara Sveriges främsta representanter?¹²

Silvia angreps även av de två judarna författaren Richard Swartz och industrimannen Pehr Gyllenhammar. De förväntade sig att Silvia tog avstånd från sin fars agerande, inte bara erkände att det ägt rum. Debatten utmynnade i inlägg från två av Silvias sympatisörer: Generalsekreteraren i Sveriges advokatsamfund Anne Ramberg och prof emerita i straffrätt Madeleine Leijonhufvud:

Såsom lätt inses utgör boken om kungen, mycket av den efterföljande publiciteten och de kort därpå följande tv-programmen om drottningens far ett led i strävanden att angripa kungahuset och – ytterst – det nu gällande statsskicket. Detta syfte bekräftas tydligt i Linderborgs artikel med krav på en ”sanningskommission”, inte för att söka sanning (!), utan för att ta reda på vilka ”de här människorna” är.

Det är förstås fullt legitimt att driva uppfattningen att Sverige bör vara en republik. Min poäng är, att när man gör det, så bör man hålla sig till rimligt sakliga argument och till vad anständigheten kräver. Till det senare hör bland annat att inte opåkallat angripa personer för påstått klandervärda handlingar av dess förfäder.¹³

Kritiken mot personerna i det svenska kungahuset är, tror jag, ofta ett substitut för en diskussion om den grundläggande frågan vilket statsskick Sverige bör ha – det nuvarande systemet eller någon form av republik. Man hör också mycket lite om vilken alternativ konstitution de som vill slopa monarkin tänker sig. Republiker är ju helt olika utformade – ska vi ha det som USA, Frankrike, Italien eller Finland?

Denna centrala fråga tycks svår att föra fram, inte minst för politikerna, som måste driva frågan om de vill ha en ändring till stånd. I stället klandras de nuvarande individerna i vårt kungahus för att vara dåliga människor. Om det åtminstone hade handlat om att de misskött sina funktioner. Det är inte kungen och drottningen som har

¹² Åsa Linderborg. Nassarna på slottet. Aftonbladet, 2011-01-04.

¹³ Anne Ramberg. Saklighet efterlyses. Aftonbladet, 2011-01-05.

bestämt att det ska utväxlas statsbesök, göras exportfrämjande näringslivsbesök och invigas vägar. [Min kommentar: Allting utom statsbesöken har de faktiskt själva bestämt.] Men de har själva initierat ett årligt forum för barn- och ungdomsfrågor. När det första hölls i november var medierna märkbart ointresserade.¹⁴

En debatt i TV4 med några av de inblandade slutade i förvirring.¹⁵ Jan Helin, chefredaktör för Aftonbladet bad om ursäkt för att många av artiklarna i hans tidning varit till den grad infantila. Jan Scherman ondgjorde sig över att Silvia som offentlig person höll sig undan massmedia men han vägrade läsa upp Silvias brev eftersom det var privat och riktat till honom. Man fick i tv-programmet endast se kuvertet, ljusblått och nästan rektangulärt. Där stod "Direktör Jan Scherman" i mörkare blått men ingen adress och inget frimärke. Det hade enligt honom förseglats med kungligt sigill och levererats till hans bostad inlagt i ett vitt ytterkuvert.

Eftersom Walther Sommerlaths agerande borde varit känt för Silvias släktingar var hennes okunskap ganska svårförklarlig. Mitt i debatten uttalade sig hennes äldste bror Ralph att han hela tiden vetat att fadern var medlem i nazistpartiet men aldrig sagt något till sina yngre syskon. Däremot hade han inte vetat att den förre ägaren av fabriken var en jude. Han hade frågat fadern om så var fallet, det pågick en debatt om saken i Tyskland, men denne hade vägrat att svara. Sedan fick det bero.¹⁶ Att hennes far, mor, bror och vem vet hur många andra hade mörkat familjens förflutna påverkade Silvia. Några månader senare gick hon ut med ett pressmeddelande att hon höll på med egna efterforskningar om sin fars nazistiska förflutna. Det var oväntat tidskrävande. Hon fick hjälp av historikern Erik Norberg som under 2011 sammanställde en rapport som gav Walther en viss hjältegloria, att ha tagit risker för att genomföra affären.^{17,18} Mats Deland var inte imponerad:

Man kan säkert säga att Sommerlath [genom byteshandeln] tog en risk, även om den i första hand var ekonomisk. Nazistatens svar hade sannolikt blivit att ta företaget i beslag. En rimligare tolkning är emellertid att säga att han förutom att han mot bakgrund av de nazistiska judeföljelserna utpressade Wechsler, även tog tillfället i akt att blåsa nazistaten. Emellertid inte för några högre syften, utan för att tjäna en slant.¹⁹

Ytterligare ett försök gjordes att ärerädda Silvia. Gregor Nowinski, som spelat in en dokumentärfilm om kungafamiljen²⁰, skrev en debattartikel om att Silvia p g a giftermålet med Carl Gustaf "ryckts ur sitt tyska sammanhang". Om hon bott kvar i Tyskland skulle hon forskat i familjehistorien även "utan inkvisitoriskt tryck från media".²¹ Kanske det men förmodligen inte. Varför skulle hon börja forska i den? Hon ville ju inte ens att hennes egen historia kom fram. Leijonhufvud kompletterade med ett debattinlägg om att Silvia i Nowinskis film faktiskt frivilligt berättat om sin familjehistoria. Om det kan sägas: Det var visserligen frivilligt men på uppmaning av Nowinski och enbart en bekräftelse av att de redan

¹⁴ Madeleine Leijonhufvud. Silvia har inget att skämmas för. Aftonbladet, 2011-01-11.

¹⁵ Kvällsöppet med Ekdal. TV4, 2011-01-19, kl 22:40.

¹⁶ Fredrik Sjöshult. Silvias bror är mycket upprörd. Expressen, 2011-01-17.

¹⁷ Norberg, 2011.

¹⁸ Norberg, 2012.

¹⁹ Mats Deland. Drottningens far tjänade på "ariseringen". Aftonbladet, 2011-08-11.

²⁰ Nowinski, 2010.

²¹ Gregor Nowinski. Att älska sin nazistiska pappa. Dagens Nyheter, 2011-12-15.

kända uppgifterna i Delands artikel från 2002 var sanna.²² Leijonhufvud tyckte inte heller att journalisterna behövde tolka allt till det värsta.²³ Det kan man ju hålla med om.

Det blev fem program om Walther och skuldfrågan 2010-2012. Ansvarig TV4-producent Johan Åsard sammanfattade dem 2013 i en bok.²⁴ Det var att likna vid ett långdraget drev. Silvia försvarade sin far efter bästa förmåga – mest genom att skicka brev till sina utländska bekanta om bakgrunden till tidningsskriverierna och om sin egen version. I Brasilien ledde detta till ett misslyckat försök att påverka f d senatorm prof i sociologi Eva Blay som forskat inom ämnet judisk emigration till Brasilien och medverkat i ett av programmen. Blay gick i stället ut offentligt med att Silvia som kvinna hade ett särskilt ansvar att vårda sin familjs historia och inte att förvanska den. Vid boksläppet sände Aftonbladet en debatt med Johan Åsard, Jan Scherman & Henrik Järrel som efter vanligheten gick ned sig i frågan om Silvia agerat som drottning eller som privatperson. Som drottning skulle hon försökt undkomma skuldfrågan och att politiskt ta ställning mot nazismen. Som privatperson gjorde hon sin plikt som dotter. Även Carl Gustaf och kronprinsessan Victoria uppmanades att göra avbön för sin släkts agerande. Carl Gustaf för sin morbror prins Karl Edvard. Kronprinsessan Victoria kuriöst nog för sin farfarsfarfar Gustaf V. Detta låter udda ända till dess man tänker på att kungahuset är en institution och därför borde låta skriva en vitbok där experter lägger fram fakta i målet. Inte komma med egna hemsnickrade bortförklaringar eller skicka fram sin juridiska doberman pinscher Madeleine Leijonhufvud. Carl Gustaf hade svårt att komma åt upphovsmännen men lyckades i alla fall hindra Mats Deland att få tillgång till Bernadottearkivet när denne ville kontrollera en uppgift om Karl XV:s medverkan vid grundandet av Svenska Röda Korset.²⁵

*

En svensk drottningens plikter är inte reglerade i lag. Naturligtvis måste Silvia representera ihop med Carl Gustaf men utöver detta vad? Det kom an på henne själv. Som ingift i en svensk släkt betraktade sig inte Silvia som invandrare och hon engagerade sig aldrig i den typen av organisationer. Silvia definierade sig heller aldrig som feminist med vilket hon förmodligen avsåg grupp 8 och liknande. Vissa av hennes ”könspolitiska” åsikter var klart inopportuna. Hon var mot abort.²⁶ Hon ville att hemmafruns arbete skulle värderas högre, kanske avlönas av kommunen.²⁷ Hon underordnade sig i alla sammanhang, åtminstone utåt, Carl Gustaf: Kvinnans frigörelse skulle inte ske på männens bekostnad.²⁸ – Kvinnans frigörelse skulle inte heller ske genom att ta efter männen. En mor kunde bidra till barnens utveckling på ett sätt som inte fadern kunde.²⁹ – Däremot stödde hon ett tag en liberal feminism av typ yrkeskvinnors klubb genom organisationen Zonta, en kvinnlig motsvarighet till Rotary, och hon såg med tiden positivt på att könsrollerna inte längre var så rigida: ”Jag tror att alla kvinnor drömmer om att få samma chanser som män i vårt samhälle. De vill ha erkännande för det de gör, antingen i lön eller i ord.”³⁰ – ”Alla skall så klart ha samma rättigheter, men jag

²² Mats Deland. Historien om en tysk i Brasilien. Arbetaren, 2002:29.

²³ Madeleine Leijonhufvud. TV4 avslöjade ingenting om drottningen - hon berättade frivilligt. Dagens Nyheter, 2011-12-23.

²⁴ Åsard, 2013.

²⁵ Mats Deland. Dags att öppna arkivet, kungen. Aftonbladet, 2016-03-16.

²⁶ Amelia Adamo. Ja, även en drottning kan ha dåligt samvete. Amelia, 1999:20.

²⁷ Svensk Damtidning, 1980:37.

²⁸ Svensk Damtidning, 1981:15.

²⁹ Expressen, 1979-12-23.

³⁰ Britta Svensson. Drottning Silvia berättar. Expressen, 1993-11-24.

blir lite störd av att många glömmet bort sin femininitet. Kamp är ett ord som jag har svårt för. Man kommer längre med dialog.”³¹

Silvia var inte tekniskt intresserad utan avvecklade snabbt sitt engagemang i Kungliga automobilklubben, Kungliga motorbåtklubben och liknande. Det fick Carl Gustaf sköta. Silvia var heller inte särskilt naturintresserad även om hon tyckte om fjällvandringar, ridturer och att pyssla i trädgården, d v s naturintresse som rekreation.

Detta med kungahusets stöd till kvinnorörelsen tycks numera ha fallit i glömska. Både Sibylla och drottning Louise stödde ett stort antal kvinnoorganisationer. Drottning Louise bjöd t o m in deltagarna i den internationella yrkeskvinnokongressen 1953, 1300 delegater från 20 länder, till en mottagning på Drottningholms slott.³² De skall ha inspirerats av president Roosevelts hustru Anna Eleanor – känd för sitt sociala engagemang – som 1950 var på besök i Sverige. Vid sin död 1965 hade drottning Louise en hedersvakt av kvinnliga bilkåristor vid kistan. Vid Sibyllas begravning 1972 bildade 150 kvinnor från de organisationer hon beskyddat häck på slottsbacken: Lottakåren, Röda korset, Blå stjärnan, Bilkåristerna, Sophiasystrarna, Scoutförbundet m fl.³³

När Silvia blev drottning 1976 fanns det fortfarande renodlade herrklubbar. En sådan, Travellers Club, skickade en inbjudan som bara avsåg Carl Gustaf men fick skriva om stadgarna när Silvia meddelade att även hon skulle komma. ”Det är ett stort privilegium att vara drottning. Då kan man påverka saker och ting – ibland utan att ens veta om det!” kommenterade Silvia efteråt.

På en direkt fråga i samband med förlovningen vad hon ville ägna sig åt utöver representationen sufflerade Carl Gustaf ”Världsnaturfonden” men Silvia var redan då mera intresserad av de blinda ungdomar som Carl Gustaf hade träffat då han var på dykarskola i Tomtebodas året före. Hon var fascinerad av Carl Gustafs skildring av hur väl de kunde orientera sig trots sitt handikapp. De ”såg” med sina händer. Då gjorde det ingenting att vattnet var grumligt. Efter bröllopet använde hon sin position som drottning för att sätta sig in i handikappfrågorna. Alla möjliga organisationer blev uppkallade till hovet eller meddelade att drottningen ville göra ett studiebesök. Hon var hedersordf för multipel skleros-kongressen i Stockholm september 1980. Flera sådana uppdrag följde.

Barnafödandet kom emellertid först: kronprinsessan Victoria 1977, prins Carl Philip 1979 och prinsessan Madeleine 1982. Det ryktades länge om ytterligare ett barn men antingen blev det missfall eller så var det en tidningsanka. Hur som helst tyckte sig Silvia nu ha uppfyllt sina familjeplikter. Det var dags att ägna sig åt något utöver barnafödandet och att visa upp sig. Inför nyåret 1982/1983 gick hon och Carl Gustaf ut officiellt med att deras verksamheter skulle ta delvis skilda vägar. Det var en filmad intervju. Båda föreföll trötta och obekväma att tala om det. Kanske hade de grälat. Det förefaller som en tanke att bara månaden före hade publicerats en intervju med prinsessan Grace Kelly där hon gav Silvia goda råd: ”Vi har ju samma bakgrund. Vi kommer båda från folket. Vi är inte kungliga. Jag önskar bara att hon [i motsats till mig själv] ska få engagera sig i någonting så där helhjärtat. Inte bara behöva visa

³¹ TT, 1993-11-23.

³² Svenska Dagbladet, 1953-07-08.

³³ Svenska Dagbladet, 1972-12-08.

upp sig i offentliga sammanhang. Det blir så urtrist.”³⁴ Med tiden blev det för Silvia en omfattande men ganska spretig välgörenhetsverksamhet:

Stiftelsen kungaparets bröllopsfond

Inför bröllopet skapade Silvia och Carl Gustaf en fond för att stödja forskning och utveckling inom området sport- och idrott för ungdom med funktionshinder. Fonden delar ut omkring 600 tusen varje år. Det faktum att det var hovet och inte de handikappade själva som bestämde användningen av pengarna kritiserades starkt.³⁵ Fonden har gett ut en bok ”Kom igen!” (1985) på svenska, tyska, engelska, spanska och blindskrift med intervjuer av idrottsmän som blivit handikappade och hur de format sina nya liv.³⁶ 1989 var Silvia i Washington och presenterade den för en senatskommitté för handikappfrågor och senare i en tv-intervju.

Stiftelsen drottning Silvias jubileumsfond

Till 50-årsdagen den 23 december 1993 fick Silvia i gåva från svenska folket en fond för att stödja forskning om barn och handikapp. Utdelningen 2009 var 380 tusen kronor. Hon förefaller också ha fått en fond för hjälp till handikappade barn att delta i scoutverksamhet, förmodligen på initiativ av Carl Gustaf eftersom grundplåten kom från World Scout Foundation. 2009 var den på \$250 tusen.

Sociedade Beneficente Lar Do Caminho Juquitiba

Detta startades 1968 som ett privat barnhem för övergivna spädbarn av donna Jadette och hennes dåvarande man. 1974 togs det över av en grupp volontärer. 1978 fick det stöd av Skandinaviska kyrkan och skandinaviska företag i São Paulo-området. När Silvia var i Brasilien 1983 ordnade hon fram \$300 tusen i bidrag.

Drottning Silvias hem för unga mödrar i Rio de Janeiro (Abrigo Rainha Silvia) & Prinsessan Victorias handikappcenter i Rio Claro (Centro de Habilitação Infantil Princesa Victoria)

Abrigo Rainha Silvia startades 1988 av prästen Stefan Martinsson från Borås som var där på ett tvåårskontrakt för Lutherhjälpen för att förbättra gatubarnens situation men stannade kvar. Hemmets verksamhet är att hjälpa gravida unga kvinnor genom att ge dem hälsovård och utbildning. Arbetet i Brasilien leddes från 1989 av en lokal styrelse av svenskar och brasilianare och med Silvia som hedersledamot. Finansieringen sker uteslutande med hjälp av kollekt och gåvor från Sverige och Norge.³⁷

Silvia engagerade sig också i Lutherhjälpens handikappcenter i Rio Claro, delstaten São Paulo, Brasilien, som stöddes av bröllopsfonden. Centret startades upp den 1 november 1991 med en donation på 350 tusen till bröllopsfonden. Verksamheten bestod i att stödja de omkring 300 handikappade barnen i området. Man ordnade också seminarier.³⁸ ”Vi började med mycket små resurser och ett ruckel, erinrar sig överhovmästarinnan Alice Trolle-Wachtmeister som varit involverad i Victoria-

³⁴ R T Kahn. Sista intervjun med Grace. Året Runt, 1982:43.

³⁵ Larsson-Severinsson m fl, 2009.

³⁶ Magnergård Bjers, 2001.

³⁷ Maria Lundin. Han hjälper unga gravida i Brasilien. Borås Tidning, 2009-05-02.

³⁸ Annette Kullenberg. De handikappades främste supporter. Aftonbladet, 1992-09-06.

hemmet ända från starten. Uppgifterna var många. Personal skulle utbildas. En föräldraförening bildas. Transporter skulle ordnas. Dessutom behövde centret nya lokaler. Myndigheterna i Rio Claro ställde upp med en tomt och stödföreningen stod för inredning och utrustning. Hemma i Sverige söktes bidrag från olika företag. Kommunikationen med Rio Claro var tät. År 1991 stod Victoriahemmet färdigt. Drottning Silvia kom för att inviga det nya huset i sällskap med kungen och kronprinsessan Victoria. ... Genom åren har hundratals barn fått vård på Victoriahemmet. Nu kommer ett fyrtiotal patienter till centret varje dag. Här ges sjukgymnastik, läkarvård och viss skolundervisning.”³⁹ 2001 överlämnades verksamheten till de lokala myndigheterna.

Stiftelsen Silviahemmet

Under 1990-talet drabbades flera i kungafamilijs närhet av demenssjukdomar. En av Silvias hovdamer, Madeleine Bergstedt, var sjuksköterska och aktivt engagerad i äldrevårdsfrågor. Silvia uppdrog henne att leda en informell arbetsgrupp av experter inom området. Det resulterade i stiftelsen Silviahemmet finansierad via gåvor. Grundplåten var 20 miljoner. Driften kostar 3.5 miljoner per år.

Stiftelsen grundades den 14 februari 1996 med verksamheten utbildning i demensvård på vetenskaplig grund. Själva Silviahemmet är en helrenoverad f d privatvilla på 300 m² nära Drottningholms slott. Hemmet har en motsvarighet i Helsingfors. De första fem åren utbildades ett 30-tal undersköterskor till Silviasyster, Silvias ”ambassadörer”. Sedan 2004 sker utbildningen i samverkan med Sophiahemmets högskola i form av en tvåårig nätbaserad utbildning. 2013 hade 414 undersköterskor har examinerats. Från 2008 utbildas även sjuksköterskor – fram till 2013 147 stycken. Vårdmodellen går på export som ”Swedish Care International”.^{40,41,42}

Drottning Victorias vilohem

Detta var från början ett vilohem för pauvre honteux men är nu öppet för alla. Det kan ta emot 14 betalande gäster. Huvudbyggnaden är från 1850-talet. Det drivs som en stiftelse med Silvia som beskyddare.

Mentor Foundation

Mentor Foundation är en internationell icke-statlig organisation för drogprevention bland unga. Verksamheten är personligt mentorskap för de unga och föräldrastöd. Organisationen är politiskt oberoende och stöds av ett nätverk av vetenskapliga experter.

Idén till organisationen kom ursprungligen 1993 från två WHO-anställda svenskar: Christer Elfverson och dr Hans Emblad. De propagerade för behovet av både vetenskapligt underbyggda och samhälleligt accepterade metoder för drogprevention. Tidpunkten sammanföll med att utbudet av syntetiska droger hade ökat. Förmodligen fick Silvia höra talas om dem på en kongress. (Enligt andra uppgifter hade de träffats

³⁹ Magnergård Bjers, 2001.

⁴⁰ Stiftelsen Silviahemmet. Historien bakom Silviahemmet. (Internet.)

⁴¹ Blomé & Bertheau Norgren, 2007.

⁴² Björn af Kleen. Dagarna med drottningen. DN Lördag 2014-05-17.

redan under 1980-talet.) Till 1994 hade hon samlat ihop en grupp intresserade och fått igång en diskussion. Förutom Silvia bestod gruppen av kronprins Henrik av Luxemburg, drottning Noor av Jordanien, den reformvänlige ”röde prinsen” Talal ibn Abd al-Aziz av Saudiarabien [UNICEF-representant och bekant med Silvia sedan ett Sverigebesök 1983], prinsessan Anni-Frid Reuss von Plauen (f d ABBA-medlemmen Anni-Frid Lyngstad som gift sig adligt), dr Corinne Nardi-Schuler (grundare 1997 av en tysk filial av mentor) och ett antal svenska och utländska näringslivstoppar – bland dem Bertil Hult & Stefan Persson.⁴³

Till en början stödde Mentor WHO enbart. Senare utvidgades stödet till ytterligare organisationer. Mottot blev ”helping the helpers”. Gruppen beslöt sig för att organisera verksamheten som ett centralt sekretariat (placerat i England) med nationella filialer. Filialer finns nu i Libanon/Dubai, Colombia, Tyskland, Belgien, Litauen, England, USA och Sverige. Mentor Sverige grundades oktober 1996 av Silvia och hade år 2009 13 anställda. 2012 22 anställda. Styrelsens ordf är Jan Carlzon, f d vd i SAS. Ytterligare en namnkunnig ledamot är Annika Falkengren, vd för SEB. Pengarna kommer från H&M, SEB, Tetra Laval, EF, JM, Peab, Posten, Astra Zeneca m fl.⁴⁴ Verksamheten har breddats så att man nu sysslar med alla sorters beroendeframkallande substanser såsom alkohol, tobak & läkemedel.

Silvia har hela tiden gjort inspektionsresor och engagerat sig i den lokala verksamheten. Alice Trolle-Wachtmeister: ”Drottningen är oerhört stark. När vi varit på besök och mött människor som lider på olika sätt, har jag flera gånger varit tvungen att lämna rummet eftersom det har blivit för svårt för mig. Men drottningen finns alltid kvar.” Silvia: ”Det är klart att det gör ont i hjärtat och själen, men jag gör ingen nytta för den utsatta personen om jag blundar eller går därifrån.”⁴⁵

Den nuvarande verksamheten i Mentor Sverige består av två delar: Kursverksamheten för vuxna och mentorprogrammet för ungdomar. Statistiken halkar efter men 2002-2007 gick närmare tre tusen föräldrar kurser i drogrelaterade frågor och lika många deltog i seminarier. Mentorprogrammet för ungdomar var förebyggande och utformat för att öka integrationen mellan olika grupper i samhället – generationer, företag och skola, kulturer och geografiska områden. 2001-2007 startades 800 mentorskap. Dessa pågick ett år, två ggr per månad, 2-4 timmar per gång. 2012 deltog närmare 5000 ungdomar i Mentors program och studiemotiverande verksamhet. 865 mentorskap startades under året.

Mentor Sverige hade stora igångsättningssvårigheter. Orsaken har inte gått att utröna. Verksamheten i sin nuvarande form kom inte igång förrän 2001. Efter grundandet drog sig Silvia ur men kvarstod som beskyddare och hedersmedlem. Som vanligt när det gäller Silvia har hon större inflytande än som framgår av organisationsschemat. Anställningen av nyckelpersoner måste godkännas av henne, t ex Paul Rompani, från december 2012 chef för Mentors centrala sekretariat i England:

- Jag fick höra talas om jobbet på Mentor och kände direkt att det här var något jag ville arbeta med. Mentor har ett otroligt bra rykte och jag tror mycket är

⁴³ Mentor Foundation. Historik. <mentor.se> (2018-01-01).

⁴⁴ Mentor Sweden. Årsredovisning 2007, 2008 & 2009.

⁴⁵ Lundgren, 2013.

tack vare drottningens engagemang. Hon är med på riktigt och alla känner att det är äkta engagemang.

...

- Det var drottningen som gav det slutgiltiga godkännandet på min anställning. När alla andra hade gett sitt klartecken blev jag kallad till Slottet i Stockholm. Jag blev slussad in i ett stort rum och där bakom ett skrivbord satt drottningen, minns Paul.

- Det var surrealistiskt. Hon var otroligt påläst om mig och i princip öste frågor över mig i en timme. När jag gick därifrån var jag helt slut. Jag var dessutom inte säker på om jag hade fått jobbet. Hon nämnde inte med ett ord mina chanser.⁴⁶

World Childhood Foundation

”World Childhood Foundation” (WCF) har en lång tillkomsthistoria. I maj 1990 samlades en grupp personer från huvudsakligen Filippinerna, Sri Lanka, Taiwan och Thailand till en konferens i Chiang Mai, norra Thailand, för att diskutera den ökade förekomsten av barnsex i spåren av Vietnamkriget och den västerländska turismen. Turistinkomsterna fick det föga smickrande namnet ”spermadollars”. Konferensen grundade den ideella organisation ”End Child Prostitution And Trafficking of Children for Sexual Purposes” (ECPAT) med säte i Bangkok. ECPAT arbetade vidare både lokalt och internationellt och lyckades 27-31 augusti 1996 i samarbete med UNICEF och andra organisera den första Världskongressen mot kommersiell sexuell exploatering av barn.

Svenska staten skulle stå som värd. Silvia tillfrågades hösten 1995 om hon ville stå som beskyddare för kongressen till vilket hon samtyckte. Hennes engagemang i frågan hade väckts 1992 med två uppmärksammade svenska rättsfall i Huddinge & Norrköping om spridning av barnpornografi. Silvia förberedde sig som vanligt noggrant. Förutom böcker, statistik och vittnesmål tittade hon på den film om övergreppen som polisen klippt ihop av det beslagtagna materialet. Den 27 november 1995 höll hon ett föredrag om det i Paris för 26 ledande ”first ladies” på en konferens om Barnens rättigheter organiserad av franske presidentens hustru Mme Anne d'Estaing. Silvia inledde med ett stycke ”high drama”:

Jag har valt att tala om barnpornografi, eftersom antalet pedofiler som utnyttjar, missbrukar, drogar och säljer oskyldiga barn ökar över hela världen. Pedofiler verkar i mörker; de kan finnas överallt. De är lärare, de är advokater, de är till och med läkare, och de kan vara dina grannar, som du litar på. De reser utomlands, de arrangerar charterresor, medvetna om att få länder stoppar och straffar dem. ... Om vi alla samarbetar, kan kongressen [den 27-31 augusti nästa år] bli ett fundament för en global handlingsplan emot kommersiell exploatering av barn, så att vi kan avskaffa denna förnedrande, oacceptabla form av modernt slaveri, kallat barnpornografi.⁴⁷

Den 23 juli 1996 gick hon så långt att hon deltog i ett svenskt debattprogram där hon talade för en lagändring så att även innehav av barnpornografi skulle vara straffbart,

---

⁴⁶ Johan T Lindwall. Silvia har järnkoll på sitt världsimperium. Expressen, 2012-11-21.

⁴⁷ Lundgren, 2013.

inte bara spridning. Hon ville även låta publicera namn på pedofiler i pressen.⁴⁸ Den inställningen har hon vidhållit. 2008 ville hon att Sverige tog efter Danmark och Norge och inte bara förbjöd innehavet av barnpornografi utan också att titta på den genom nätet eller på annat sätt.⁴⁹ En sådan lagändring genomfördes 2010. Silvia har fått kritik för att hon bryter mot Torekov-kompromissen men svarat att hennes arbete är humanitärt, inte parti-politiskt.

Representanter för 122 regeringar, FN-organ och närmare 100 frivilligorganisationer närvarade vid kongressen den 27-31 augusti 1996. Vid invigningen i Folkets hus i Stockholm skulle Silvia enbart närvara, d v s synas och lyssna. Hon bad dock att få säga några ord utanför protokollet. Strax före kongressen hade den belgiska polisen avslöjat en ovanlig upprörande pedofilhistoria där offret svultit ihjäl. Silvia uppfattade detta med barnpornografi som att en helt obegriplig ”våg av dekadens som svepte över västvärlden” och faktiskt inte minst i Sverige.⁵⁰ Därefter var hon på statsbesök i Finland men hann tillbaka för att även vara med om avslutningen. I samband med kongressen bildades ECPAT Sverige den 6 september 1996. Silvia är beskyddare för verksamheten men arbetar inte i den.⁵¹ Hennes roll i ECPAT har senare varit att öka medvetenheten om problemen genom föredrag och personliga kontakter med makthavare. Hon har även medverkat i de två följande världskongresserna i Yokohama (2001) & Rio de Janeiro (2008).

Kongressen fick Silvia att inse vidden av problemet. Under 1997 tog hon upp problemet i en mängd sammanhang. Hon talade med goda vänner, företagsledare och politiker i Brasilien. 1998 hade hon lyckats samla stöd till en hjälporganisation ”World Childhood Foundation” för barn och särskilt flickor. Verksamheten kom i gång 1999. Gatubarn, sexuellt utnyttjade barn, unga flickor och tonårsmödrar var prioriterade målgrupper. En förutsättning var att organisationen inte skulle konkurrera med andra etablerade barnrättsorganisationer. I stället för att samla in medel från privatpersoner vände man sig därför till företag. Silvia lyckades övertala 14 huvudsakligen svenska & tyska företag att gå in med ett startkapital om en miljon dollar var. Avkastningen användes för att finansiera driften av ett svenskt sekretariat. Ytterligare företag har sedan på olika sätt bidragit. WCF driver inga egna projekt. Organisationer ansöker till WCF om pengar. WCF har expanderat så att filialer nu även finns i Brasilien, Tyskland och USA. De projekt som finansieras måste dock godkännas av den svenska styrelsen där Silvia är hedersledamot. Andra ledamöter är Antonia Ax:son Johnson, Madeleine Leijonhufvud och Sophie Stenbeck. Verksamheten omsatte år 2007 knappt 12 miljoner dollar fördelade på ett 100-tal projekt i alla världsdelar. Sedan starten har WCF finansierat omkring 500 projekt.^{52,53} I Brasilien beräknas man ha hjälpt 120 tusen barn. Silvia har även puffat för egna projekt, t ex den isländska metoden Barnahus – att barn som utsatts för övergrepp har en egen psykolog att vända sig till.

I EU-monarki

Ecpat Sverige startades 1996 som en kampanj då man trodde att myndigheter och ansvariga inom näringslivet skulle ta över arbetet och att man i ett initialt skede endast skulle fungera som lobbyingorganisation. Det visade sig att

⁴⁸ Britt-Marie Mattsson. Debatt. SVT2, 1996-07-23, kl 22:10.

⁴⁹ Ekots lördagsintervju. SR P1, 2008-11-01, kl 12:55.

⁵⁰ SR. Dagens Eko. 2008-11-01.

⁵¹ ECPAT Sverige. Historik. <ecpat.se> (2018-01-01).

⁵² Word Childhood Foundation. Historik. <childhood.se> (2018-01-01).

⁵³ Parker red. 2009.

istället för att minska har arbetet ökat.⁵⁴ Efter hand stabiliserades organisationen. (Ständig) generalsekreterare är Helena Karlén. Ordf för styrelsen har varit Lennart Lindgren (2000?-2007), Thomas Bodström (2007-2010), Pierre Schori (2010-2010) och Lars Arrhenius (2010-). Det finns även en extern expertgrupp.

Bodström var justitieminister 2000-2006 och ordf i justitieutskottet 2006-2010. Hans dubbla engagemang väckte kritik. ”Att Bodström och Ecpat funnit varandra är inte särskilt märkligt. De delar en gemensam vurm för dramatiska utspel och ett gemensamt ointresse för rättssäkerhet. Icke desto mindre är det bisarrt att ordföranden för en lobbyorganisation också är ordförande i riksdagens justitieutskott.”⁵⁵ Bodström & Silvia anklagades av Rick Falkvinge, Piratpartiet, m fl för att skapa ett samhällsklimat av moralpanik där lagstiftningen mot barnpornografibrott inte hjälpte barnen utan i stället inskränkte tryckfriheten, t ex åtalet 2009 av översättaren Simon Lundström för barnpornografibrott baserat på innehav av 51 tecknade mangabilder. Lundströms fälldes men domen upphävdes i högre instans.

World Child and Youth Forum (Global Child Forum)

WCYF är en återkommande konferens för erfarenhetsutbyte om arbetet med FNs barnkonvention initierad av Carl Gustaf och Silvia gemensamt. Första sammankomsten var den 19 november 2010. Bakgrunden var att barnkonventionen antogs av FNs generalförsamling den 20 november 1989. Till 20-årsjubileet ”var [det] många av Europas First Ladies som samlades här i Stockholm för att sprida kunskap om barnkonventionen, från Madame Barroso till Drottning Beatrix, Drottning Paola, Drottning Sofia och Storhertiginnan Maria-Teresa, alla med ett stort engagemang för dessa frågor. Vi samlade också flera organisationer som arbetar för barns rättigheter. Då väcktes frågor om vad vet barn om sina rättigheter, vad vet familjer, vad vet lärare? Barnombudsmannen berättade då att bara vart femte barn har hört talas om barnkonventionen. Då fortsatte vi diskutera de här frågorna hemma och nu har vi skapat en plattform för att sprida kunskap om barns rättigheter, både till samhället i stort och till barnen direkt. Vi vill skapa en icke-politisk plattform där vi kan hjälpa till att sammanföra organisationer och experter.”⁵⁶ 2013 hade organisationen haft tre möten – det senaste med över 400 delegater från näringsliv, myndigheter och barnrättsorganisationer.

Vissa av Silvias uttalanden fick internationell kritik. Den 18 oktober 2000 höll hon ett tal inför FN-diplomaternas fruar, Woman International Forum, där hon kritiserade USA för att inte skriva på barnkonventionen. Under talet nämnde hon de stenkastande barnen under den palestinska intifadan 1987-1993 vilket ledde till palestinska protester:

I en frågestund ställdes en fråga som löd ungefär: Vad skulle drottningen vilja säga till de mödrar som har barn som kastar sten?

Drottning Silvia svarade att hon som mor skulle tala med barnen om att det kan vara farligt att kasta sten, att man inte ska göra det och så vidare i allmänna och generella ordalag. Och sedan lade hon till: ”... men ibland verkar det som om att det vore

⁵⁴ Hedberg & Sandberg, 2002.

⁵⁵ Johannes Forsberg. Redaktionen svarar [på Ecpat]. Expressen, 2008-03-28.

⁵⁶ Hovets informationsavdelning. World Child and Youth Forum. <kungahuset.se> (2010-11-15).

organiserat.” [Alternativt ”Jag får ibland känslan av att de (barnens demonstrationer) är organiserade av andra krafter.”⁵⁷]

– Med det menade drottningen att barn som utsätts för gruppträck har svårt att säga nej och det är det hon menar med ”organiserat”, säger Elisabeth Tarras-Wahlberg.⁵⁸

Silvia gjorde sig besväret att lära sig teckenspråk för att kommunicera med döva barn när hon representerade. Med början maj 1981 följde hon Manillaskolans utbildning, det var samtidigt som det svenska teckenspråket blev ett erkänt minoritetsspråk, hon fick privatlektioner på slottet en gång i veckan. Ett tag följde hon även undervisningen på plats.

[Teckenspråket var] en alltid lika succéartad ”ploj” vid utländska besök. Det brukar gå till så att man besöker Amu-centret i Liljeholmen i Stockholm. Kungen och hans manlige gäst försvinner bland svetsar och svarvar medan drottningen tar trappan upp till dövutbildningen. Den ordinarie läraren hälsar välkommen, presenterar verksamheten och ger ordet fritt och gästen, det kan vara en gästande drottning eller presidenthustru, ställer någon fråga till eleverna. Då börjar drottningens enmansshow! Hon tar över, hon översätter, tecknar och svarar. Åtskilliga utländska fotografer har fått något desperat i blicken och slitit upp kamerorna. En drottning som talar teckenspråk, något sådant hade man inte väntat sig.⁵⁹

Silvia närvarade även vid paralympics. Hon hade en stark tro på vikten av ändrade attityder, båda bland omgivningen och bland de handikappade själva: ”De handikappade måste finnas mitt ibland oss ute i samhället. Vi måste ändra attityderna till de handikappade.”⁶⁰ – ”Jag tror på tävlingar, även mindre tävlingar, för då får man bevis för att det går, att man kan komma över sina problem.”⁶¹

Silvias stiftelser gav anslag till organisationer, aldrig till privatpersoner. Helst stödde hon FoU-projekt, projekt med något pedagogiskt inslag och projekt med konkreta resultat. Hjälp till självhjälp. Projekten skulle skapa ringar på vattnet. Bristen på pengar skulle uppvägas av effektiviteten. Delar av välgörenheten har utvärderats av fristående revisionsfirmor och experter så att metoderna är ”evidensbaserade” i Cochraninstitutets mening.

Silvia tycks driva tre frågor offentligt: Information om barnkonventionen, förbud mot barnpornografi och mer inflytande åt privata välgörenhetsorganisationer. Detta har genererat en kritik att hon skulle ha brutit mot Torekovkompromissen. Silvia brukade besvara kritikerna med att hon agerade som privatperson. I och för sig riktigt eftersom drottningens roll inte regleras i Torekovkompromissen men kanske inte helt övertygande.

Silvias omgivning anser att hon borde fått ett större erkännande för vad hon uträttat men privat välgörenhet är uppenbarligen kontroversiell i Sverige av många anledningar: (1) Den är ”överklassens nådegåvor till de fattiga”. (2) Ideella organisationer konkurrerar med varandra om pengarna. (3) Även drottningar är utsatta för ”kunglig svensk avundsjuka”. Silvia har av naturliga anledningar inte kunnat adlas för sina insatser men hon har dock fått utländska förtjänstmedaljer, hedersdoktorat och applåder från sina likar. Tidskriften Forbes placerade henne 2004 på 68:e plats på sin lista över världens mäktigaste kvinnor. Bemötandet från det

⁵⁷ Wolfgang Hansson. Silvias attack mot USA i FN. Aftonbladet, 2000-10-19.

⁵⁸ Pehr-Ivar Sohlström. Palestinier rasar mot drottningen. Aftonbladet, 2000-10-23.

⁵⁹ Bengt Falkkloo. Ständigt uppvaktad. Dagens Nyheter, 1993-12-19.

⁶⁰ Svensk Damtidning, 1984:5.

⁶¹ Annette Kullenberg. De handikappades främste supportrar. Aftonbladet, 1992-09-06.

officiella Sverige påminner däremot inte så lite om Ebba Wallenberg-Bondes erfarenheter under 1940- och 1950-talet. Ingenting är gratis, inte ens för penningadel och kunsligheter. Silvia fick till slut en filosofisk inställning till alltihop: ”Jag försöker göra så gott jag kan. Och så blir man accepterad av folket. Eller inte.”⁶²

70-årsdagen tyckte förre näringslivsministern och centerledaren Maud Olofsson att befolkningen borde påminnas om Silvias insatser och tog initiativet till en hyllningsbok: Roger Lundgren ”Drottning Silvia – en jubileumsbok ”(2013). Den var i tre delar: En del där Silvia berättade om sitt liv, en del där människorna omkring henne berättade och en del som sammanfattade jubileumsåret. Silvia framstår i boken som ett koncentrat av dygder – skönhet, intelligens, medkänsla, engagemang, självkontroll & fötterna på jorden. Säkert en tillgång för landet men inte så lätt att vara gift med.

*

Och varför var detta med välgörenhet viktigt för Silvia? Den frågan är faktiskt lätt att besvara. Det var personlighetsutvecklande och det motsvarade de krav hon ställde på sig själv i egenskap av Lutheran. Hon höll på katekesen, på fasta moraliska normer och på ett personligt ansvar för sina handlingar. Den eventuella nåden på slutet måste förtjänas. Livets mening var arbete. När guddottern Josephine Génétay kände sig ensam och vilsen var rådet ”När man känner sig ensam, kan man söka meningen i livet utanför sig själv.” Hon fick en gång frågan: ”Är drottningen rädd för att dö?” – ”[Ja.]” – ”Varför?” – ”Jag är rädd för att inte vara färdig. Inte beredd.”⁶³ Tjugo år senare var det mindre av prestationsångest:

- Sätts inte tron på svåra prov i denna avkristnade tid, där även humanistiska tankegångar är på väg att försvinna, där goda nyheter står på undantag, medan de negativa dominerar?
- Jo, men just därför måste man kämpa vidare och sätta in sin kraft på att hjälpa. Men för att kunna göra det, måste man ha ett eget lugn inombords. Hur ska man annars kunna ge något? Det blir för svårt. Man sliter ut sig om man inte har en egen tro och ett lugn att falla tillbaka på. En källa att ösa ur.
- Men en källa behöver påfyllning. Hur sker det? Ger kanske arbetet med handikappade er en slags inre tillfredsställelse som verkar som en påfyllning.
- Nej, jag gör det inte för den skull. Jag har inte det motivet. Det är ett personligt intresse som växt fram. Det var för övrigt ingen här som visste att jag tog lektioner i teckenspråket. Jag gjorde det inte för att det skulle bli en gimmick, en grej.⁶⁴

Jag tror på det goda. Naturligtvis blir jag ibland ledsen när jag ser att det finns andra krafter också. Men jag tror på det goda och jag försöker hjälpa till och en sak tycker jag är mycket viktig också att man måste vara positiv man måste se in i framtiden man måste tro på framtiden.⁶⁵

Jag tror inte att det här med livsfilosofi behöver vara så komplicerat. ... Att finnas till för sina medmänniskor tycker jag är viktigt. Det ger så mycket tillbaka. Respekt för andra människor är också väsentligt för mig. Att vara ärlig och att försöka leva sig in i medmänniskans situation, det är att visa respekt. Jag försöker att handla så.⁶⁶

⁶² Lasse Granestränd. Drottning Silvia saknar att kunna vara spontan. Dagens Nyheter, 2009-03-22.

⁶³ P D Lindeberg. Unik intervju med drottning Silvia om kristen fostran. Växjöstiftets hembygdskalender, 1981.

⁶⁴ Drottning Silvia. I: Åhman, 1987: ss. 103-115.

⁶⁵ Magnergård, 1998. [Intervju med Jürgen Schröder.]

⁶⁶ Magnergård Bjers, 2001.

1979 gav hovförsamlingen ut en bönbok som kom att ges ut i flera länder.⁶⁷ Upphovet var att Silvia hade frågor om vilka aftonböner för barn som fanns i Sverige och fick hjälp av överhovspredikanten Hans Åkerhielm med ett urval. I en senare upplaga lät Silvia även ta med en bön om hur det är att åldras.

Religionen har alltid varit en allvarlig sak för båda mina föräldrar. Nu, som vuxen och med egna barn, är jag glad över att ha fått något som ger mig så mycket, en säkerhet kanske, en säkerhet som kommer av tillit.

– Om man har tillit är det kanske inte alltid så lätt, men lättare, att vara glad; den avspeglar sig i allt. Är man ledsen hjälper den, man får styrka, hopp. Vår tid bara flyr, den rinner mellan fingrarna för oss alla, tror jag. För mig är tron ett fäste ...

Och en bön?

– Ja, bön. Men jag kan inte tala om det på annat sätt än att visa hur viktig bönen är för mig; det är det fäste man vill ge sina barn, visa dem; sedan blir det deras egen sak.

– Ibland, det måste jag erkänna, är min dag som ett hjul som snurrar iväg utan att jag hinner känna det där fästet inom mig själv. Då blir aftonbönen med barnen den stund när jag stannar upp, när allting får sin plats ...⁶⁸

Även Carl Gustaf deltog i bönestunderna: bordsbön och aftonbön. Aftonbönen var ”Gud som haver barnen kär”.⁶⁹ 2009 gav Silvia ut en egen bönbok med naturfotografier av Carl Gustaf.⁷⁰ Förordet: ”Detta är en kristen bönbok men det skulle glädja mig om också bekännare av en annan tro än den kristna här kan finna böner eller uttryck som kan förena oss alla som människor i vårt land.” I enlighet därmed innehöll boken Fader vår och Herren välsigne oss på en mängd språk som talas i Sverige: Svenska, tyska, engelska, franska, spanska, brasiliansk portugisiska, finska, nord-, lule- & sydsamiska, arabiska och syrianska/aramaiska. Silvias förhoppning var att alla ska finna sig tillrätta i vårt fredliga land. En av bönerna lyder ”Tack för att jag fick sova gott i natt och slippa höra kanoner och automatgevär omkring mig”.

Silvia tror också på ödet eller rättare sagt sitt eget öde. Ibland får man intrycket av att hon spår sig själv i tarot-kort. Ibland att hon citerar ur William Henleys poem *Invictus* (obesegrad): ”I am the master of my fate; I am the captain of my soul.” Ödmjukhet har aldrig varit Silvias starkaste gren.

---

⁶⁷ Åkerhielm red. 1979.

⁶⁸ Carl Otto Werkelid. Drottning Silvias tro och tillit. Svenska Dagbladet, 1988-12-23.

⁶⁹ Svensk Damtidning, 1983:1.

⁷⁰ [Drottning] Silvia red. 2009.